

Eesti meditsiini 100 aastat

Väino Sinisalu – Eesti Arst

Ken Kalling. Eesti Meditsiini 100 aastat. Tallinn: Post Factum; 2018. 192 lk.

Raamatusarjas „EV100“ on ilmunud Eesti meditsiini lugu käsitlev „Eesti meditsiini 100 aastat“. Autoriks on meditsiiniajaloole spetsialiseerunud ajaloolane Ken Kalling.

Raamatu moto „kupupanekust geeniuuringuteni“ võtab piltlikult kokku meditsiiniteaduse ja -tehnoloogia arengu viimase 100 aasta jooksul. Eestis ei ole see areng paraku alati sirgjooneline olnud ja raamatus on vaadeldudki meditsiini arengulugu neis muutlikes oludes, mida ajalugu Eestile pakkunud on. Autor on põhjalikult käsitlenud kolme perioodi Eesti meditsiini ajaloos: 1) Eesti Vabariik 1918–1940; 2) võõra võimu all; 3) taastatud Eesti Vabariik.

Sissejuhatuses on autor osutanud sellele, et arstiteaduse areng ja arstid on oluliselt mõjutanud ajaloo kulgu kogu maailmas. Eestis sai karskusliikumine oluliseks hoovaks eestluse kujunemisele. Selle eesotsas oli rahvuslikult meelestatud eliit, kelle hulgas oli ligi 100 arsti ja 175 arstitudengit. Alkoholis ei nähtud ainult hukatust üksikisikule, vaid seda peeti surmaohuks väikerahva olemasolule.

Eesti arstikond osales aktiivselt Vabadussõjas: 208 arsti, neist eestlasi 116. Abi anti 10 105 haavatule, suremus raviasutustes oli sõja ajal 3,1%, mida peeti heaks tulemuseks, kuna oli võrreldav Saksamaa sarnaste näitajatega I maailmasõjas.

Sõjaeelses Eesti Vabariigis pandi alus rahvuslikule meditsiinitraditsioonile. See tähendas nii eesti keele kasutamist kui ka akadeemilisi tavasid: loodi Eesti Arstide Seltside Liit, hakati välja andma ajakirja Eesti Arst, loodi mitmed erialaseltsid, regulaarselt peeti arstide päevi jms. Terviseedenduses olid riigile toeks arvukad sellealased kodanikuühendused. Olulist edu saavutati võitluses nakkushaigustega nagu tähniline tüüfus, rõuged, düsenteeria. Tuberkuloosi haigestumine ei vähenenud, kuid kahanes suremus sellesse. Arstiabi oli tasuline, kuid hakkasid välja kujunema ravikindlustuse põhimõtted, nii et 1940. aastaks oli ravikindlustatud 20% rahvastikust. Praegu tundub veiderana, kuid sel ajal eelistas arst olla

universaalsete oskustega erapraktiseeriv üldarst, mitte palgatööline. Eks siis oli ka arstiteaduse tase teistsugune.

Rahulik areng katkes 1940. aastal, mil vaheldusid nõukogude, hitlerliku Saksamaa ja jällegi nõukogude võim, mis mõlemad olid oma olemuselt totalitaarsed. Autor on seda perioodi käsitledes viidanud paradoksile meditsiiniloos, kus totalitaarseid režiime saab ka positiivses valguses vaadelda. Nimelt rakendati neis mõlemas tõhusalt mitmeid tervishoiumeetmeid: nakkushaiguste ärahoidmine, emade ja laste kaitse, töötervishoid. Kahjuks nägid need režiimid inimeses strateegilist ressursi, piltlikult kahuriliha. Tervise-meetmeid rakendati politseilikult, sunniviisi.

Sõjajärgses Eesti NSVs langesid paljud arstid repressiooni ohvriks. Suur oli rahvusliku meditsiinikaadri kaotus 1944. aastal: Eestist põgenes 312 arsti, nende hulgas 12 professorit ja umbes 155 arstiüliõpilast.

Autor on kirjeldanud üksikasjaliselt Eesti NSV tervishoiusüsteemi, selle positiivseid ja negatiivseid külgi, Tartu Ülikooli arstiteaduskonna ja arstide seltside tegemisi.

1988. aastal taastati Eesti Arstide Liidu tegevus. Organisatsioon tuli välja poliitiliste nõudmistega, sh mitmesuguste üleliiduliste piirangute kaotamine, meedikute palkade tõstmine.

Tegu on esimese Eesti meditsiini ajalugu käsitleva kogumikuga, mis on hariv lugemisvara ka kõikidele medikutele.